

Soạn bài: Miêu tả nội tâm trong văn bản tự sự

MIÊU TẢ NỘI TÂM TRONG VĂN BẢN TỰ SỰ

I. KIẾN THỨC CƠ BẢN

1. MIÊU TẢ BÊN NGOÀI

- Đọc lại đoạn trích Kiều ở lầu Ngưng Bích và cho biết bức tranh thiên nhiên được miêu tả ở những câu thơ nào?

Gợi ý: Thiên nhiên được miêu tả trong 4 câu thơ đầu và 8 câu thơ cuối đoạn trích. Qua cái nhìn của Kiều, thiên nhiên hiện ra không thuần túy chỉ là sự miêu tả bên ngoài mà còn có tác dụng gợi tả tâm trạng của nhân vật trữ tình. Khung cảnh thiên nhiên bên ngoài được miêu tả trực tiếp hơn ở 4 câu thơ đầu:

Trước lầu Ngưng Bích khoá xuân,

Vẻ non xa, tấm trăng gần ở chung.

Bốn bề bát ngát xa trông,

Cát vàng cồn nọ bụi hồng dặm kia.

Miêu tả bên ngoài để gợi tả bên trong, tâm trạng bên trong lại nhuốm lên cảnh vật, tạo ra bức tranh đẹp mà buồn thương. Điều này được thể hiện rõ hơn ở những câu thơ cuối:

Buồn trông cửa bể chiều hôm,

Thuyền ai thấp thoáng cánh buồm xa xa?

Buồn trông ngọn nước mới sa,

Hoa trôi man mác biết là về đâu?

Buồn trông nội cỏ dầu dầu,

Chân mây mặt đất một màu xanh xanh.

Buồn trông gió cuốn mặt duềnh,

Ầm ầm tiếng sóng kêu quanh ghế ngồi.

- Miêu tả bên ngoài còn là miêu tả hình dáng, hành động, ngôn ngữ,... con người. Hãy tìm dẫn chứng cho đặc điểm này trong các tác phẩm tự sự đã được học.

Gợi ý: Đọc lại hai văn bản Lão Hạc và Tức nước vỡ bờ trong chương trình Ngữ văn 8, tập một để thấy được sự kết hợp giữa miêu tả bên ngoài và miêu tả diễn biến tâm lí bên trong nhân vật. Đặc biệt là nghệ thuật khắc hoạ những diễn biến tâm lí của nhân vật Lão Hạc.

2. MIÊU TẢ BÊN TRONG

Tâm trạng nhớ thương của Kiều được miêu tả trực tiếp ở những câu thơ nào trong đoạn trích Kiều ở lầu Ngưng Bích?

Gợi ý:

*Bẽ bàng mây sớm đèn khuya,
Nửa tình nửa cảnh như chia tấm lòng.
Trông người dưới nguyệt chén đồng,
Tin sương luống những rày trông mai chờ.
Bên trời góc bể bơ vơ,
Tấm son gột rửa bao giờ cho phai.
Xót người tựa cửa hôm mai,
Quạt nồng ấp lạnh, những ai đó giờ?
Sân Lai cách mấy nắng mưa,
Có khi gốc tử đã vừa người ôm.*

Lưu ý, bút pháp ước lệ của văn học cổ chi phối nghệ thuật miêu tả tâm trạng bên trong con người: qua những hình ảnh mang tính ước lệ (mây sớm đèn khuya, dưới nguyệt chén đồng, tin sương, quạt nồng ấp lạnh, sân Lai, gốc tử). Cho nên, những câu thơ trên vẫn là những câu trực tiếp miêu tả diễn biến nội tâm nhân vật.

II. RÈN LUYỆN KĨ NĂNG

1. Đọc lại đoạn trích Mã Giám Sinh mua Kiều và cho biết:

- Chân dung bên ngoài của Mã Giám Sinh được miêu tả ở những câu thơ nào? Việc miêu tả này có tác dụng như thế nào trong việc khắc hoạ tính cách nhân vật?
- Tâm trạng của Kiều được miêu tả trong những câu thơ nào?

Gợi ý:

- Chân dung bên ngoài của Mã Giám Sinh được miêu tả trong những câu thơ tiêu biểu:

*Quá niên trạc ngoại tứ tuần,
Mày râu nhẵn nhụi áo quần bảnh bao.*

...

Ghế trên ngôi tốt số sàng

Những đặc điểm về ngoại hình có tác dụng làm nổi bật bản chất xấu xa của hạng người bất nhân, tính cách con buôn.

- Tâm trạng của nàng Kiều được miêu tả trong các câu tiêu biểu:

Nỗi mình thêm tức nỗi nhà,

Thêm hoa một bước lệ hoa mấy hàng.

Ngại ngừng dọn gió e sương,

Ngừng hoa bóng thẹn trông gương mặt dày.

2. Dựa vào đoạn trích Mã Giám Sinh mua Kiều, hãy viết một đoạn văn kể lại việc Mã Giám Sinh mua Kiều.

Gợi ý: Chú ý kết hợp kể chuyện (Mã Giám Sinh và Tú Bà mặc cả mua bán Kiều) với miêu tả ngoại hình Mã Giám Sinh, miêu tả tâm trạng đau đớn, ê chề của Kiều.

3. Dựa vào đoạn trích Kiều báo ân báo oán, trong vai nàng Kiều, hãy kể lại việc báo ân báo oán. Trong lời kể, cố gắng làm nổi bật tâm trạng của Kiều khi đối diện với Hoạn Thư.

Gợi ý:

- Lựa chọn ngôi kể: để nhập được vai một cách sâu sắc, tự do và trực tiếp hơn trong diễn tả nội tâm, là “tôi” - Kiều, chứ không phải là kể từ ngôi thứ ba “Kiều” - “nàng”;

- Kết hợp kể chuyện phiên toà báo ân báo oán với việc miêu tả chân dung nhân vật qua đặc điểm ngoại hình, hành động, cử chỉ, ngôn ngữ; đặc biệt chú ý diễn tả những phản ứng trong tâm trạng của Kiều trước từng nhân vật, từng sự việc;

- Tập trung làm nổi bật cuộc đối thoại giữa Kiều với Hoạn Thư, nhấn mạnh những suy nghĩ, diễn biến tình cảm của Kiều trước kẻ đã từng vùi dập mình và những suy nghĩ dẫn tới hành động tha bổng.

4. Một lần, em trót gây ra một chuyện không hay đối với một bạn trong lớp. Hãy viết một đoạn văn kể lại sơ lược câu chuyện và thể hiện rõ tâm trạng thực của mình sau sự việc ấy.

Gợi ý: Có thể ghi lại diễn biến tâm trạng của mình theo một số định hướng:

- Nhớ lại suy nghĩ của mình trước và trong lúc gây ra việc không tốt;

- Kể lại trạng thái tình cảm của mình sau khi gây ra việc không tốt: buồn, ân hận, tự trách mình,...